

**До 90-річчя
з дня народження
музейника
Михайла Сікорського**

Пам'яткоохоронна діяльність Михайла Івановича Сікорського

У статті розглядається діяльність Героя України, генерального директора Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» Михайла Івановича Сікорського по збереженню, охороні та використанню нерухомих пам'яток культурної спадщини.

Ключові слова: використання, збереження, культурна спадщина, М.І. Сікорський, охорона.

Михайло Іванович Сікорський, поза всяким сумнівом, залишиться в історії української культури не тільки як відомий історик-краєзнавець, археолог та етнограф, а ще й як охоронець та зберігач нерухомих пам'яток культурної спадщини українського народу, творець відомого не тільки в Україні, а й у світі Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Він був новатором музейної справи, і слова «вперше, неповторно, єдиний...» стосуються багатьох ініціатив і починань М.І. Сікорського. Саме в Переяславі-Хмельницькому першими в Україні з'явилися Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини, Музей українського народного одягу, Музей хліба, Музей класика єврейської літератури Шолом-Алейхема, Музей кобзарства, Музей історії народного сухопутного транспорту та інші музейні об'єкти.

Михайло Іванович глибоко усвідомлював значення своєї праці по збереженню історико-культурної спадщини для прийдешніх поколінь. Герой України, відомий державний діяч і вчений, академік П.Т. Тронько наводить у своїх спогадах слова, які часто повторював М.І. Сікорський: «Ми рятуємо нашу пам'ять, нашу історію...» [11, с. 257].

Протягом багатьох років Михайло Іванович працював в умовах жорсткого партійно-комуністичного ідеологічного контролю, коли навіть натяк на національну самобутність українців безжалісно придушувалася.

Відомий український етнограф В.Т. Скурятівський зауважив: «А інколи й небезпечно ризикував М.І. Сікорський, комплектуючи своє дітище оригінальними експонатами, особливо за тоталітарної комуністичної системи, коли подвижництво стосовно національної спадщини вважалося «віджилою патріархальністю», а то й ще жорстокіше – «націоналізмом» [10, с. 264].

Свою трудову діяльність на Переяславщині М. І. Сікорський розпочав восени 1951 р., закінчивши Київський державний університет імені Т.Г. Шевченка. Його призначили на посаду директора невеликого, всього лише на три кімнати, місцевого історико-краєзнавчого музею, який розміщувався в історично-меморіальній будівлі – будинку лікаря А.О. Козачковського.

Перед Михайлом Івановичем, як членом Компартії України і директором музею, було поставлене особливо важливе партійно-державне завдання: у зв'язку з підготовкою до відзначення в 1954 р. знаменної дати – 300-річчя «возз'єднання» України з Росією, створити повноцінний історичний музей, на матеріалах якого можна було б переконливо показати «віковічне прагнення українського народу до возз'єднання з Росією в одній державі» [12, с. 256]. Зрозуміло, що М.І. Сікорський міг діяти лише у строго визначених рамках тодішніх партійно-ідеологічних вимог. Молодий директор разом з колективом закладу та за активної підтримки партійних і державних органів, допомоги колег з Київського історичного музею успішно справився з поставленим завданням – 5 квітня 1954 р. музей урочисто відкрили. Музей зайняв уже весь будинок, і в його дванадцяти залах виставили для показу 3824 речових, художніх та документальних експонати [7, с. 4]. Щоб підкреслити важливість ідеологічно-політичного значення новоствореного музею, рішенням Ради міністрів Української РСР від 16 травня 1954 р. йому присвоїли третю республіканську категорію, і він отримав назву Переяслав-Хмельницький державний історичний музей [7, с. 3].

Ще тоді, на початку 1950-их років, Михайло Іванович визначився з пріоритетами власних наукових інтересів, яких не змінював протягом усього свого життя. Цікаво, що ці пріоритети відповідали першим експозиційним розділам

Історичного музею – Переяславське князівство XI-XIII ст.ст. – Визвольна війна українського народу проти польської шляхти 1648-1657 років – Переяславська Рада та її історичне значення – Перебування видатного українського філософа й поета Г.С. Сковороди на Переяславщині – Перебування Т.Г. Шевченка на Переяславщині у 1845 і 1859 роках – Велика Вітчизняна війна Радянського Союзу 1941 – 1945 років [7, с. 4].

Тема українського козацтва, його героїчної боротьби з шляхетсько-магнатською Польщею і апогей цієї боротьби – Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького 1648-1657 років, незмінно перебували в колі наукових інтересів М.І. Сікорського. Особливо напруженим був період підготовки до відзначення 300-річчя «возз'єднання України і Росії». П.Т. Тронько зазначав: «Усе, що створено в цьому місті (Переяславі-Хмельницькому – авт.) до 300-річчя Переяславської Ради, позначене печаттю таланту і працьовитості Михайла Івановича та його колективу. Михайло Іванович відіграв ключову роль щодо вибору місця і спорудження відомих нині пам'ятників» [12, с. 257]. Крім створення Історичного музею, у центрі міста, навколо площі імені Богдана Хмельницького, збудували великий архітектурний ансамбль, який нині є цінним об'єктом культурної спадщини, а також ряд пам'ятників. За безпосередньої участі Михайла Івановича в місті та районі встановлені:

Пам'ятний знак на відзначення 300-річчя возз'єднання України з Росією. Відкритий 24 травня 1954 р. на площі Переяславської Ради. Автор знака: І.Л. Шмульсон. Дещо пізніше на знак прикріпили бронзовий барельєф Богдана Хмельницького роботи скульптора І.П. Кавалерідзе.

Бронзовий горельєф скульптора І.М. Гончара «Переяславська Рада». Встановлений у травні 1954 р. на автомагістралі Київ – Харків біля повороту на м. Переяслав-Хмельницький.

Пам'ятник Богдану Хмельницькому на площі біля пристані «Переяслав» на Дніпрі (демонтований внаслідок утворення Канівського водосховища).

Монумент на відзначення 300-річчя возз'єднання України з Росією. Відкритий 8 жовтня 1961 р. на площі Богдана Хмельницького. Автори монумента: скульптори В.П. Вінайкін, В.В. Гречаник, П.Ф. Кальницький, В.М. Клоков, Заслужений архітектор Української РСР В.Г. Гнез-

ділов. Пам'ятка монументального мистецтва місцевого значення. Наказом Міністерства культури і туризму України від 02.02.2010 р. за №58 (у редакції від 16.06.2011 р. №453) монумент занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України під охоронним номером 5894-Ко.

У подальші роки Михайло Іванович продовжив розпочату справу з увічнення історичної пам'яті про часи козаччини:

Пам'ятний знак «Навіки разом» на відзначення 325-річчя возз'єднання України з Росією. Збудований за постановою Ради міністрів Української РСР від 6 липня 1972 р. №318. Відкритий 25 травня 1982 р. на площі Переяславської Ради. Автори знака: скульптори, Заслужені художники Української РСР Б.Є. Климушко, Є.Є. Горбань, Ю.М. Гирич, Заслужений архітектор Української РСР М.М. Фещенко.

Пам'ятний знак гетьману Тарасу Федоровичу-Трясилу. Встановлений у 1995 р. на Борисівському полі, де в травні 1630 р. козаки вперше отримали велику перемогу над польським коронним військом. Автор знака: скульптор І.С. Зарічний.

Пам'ятник Богдану Хмельницькому. Встановлений у 1998 р. Автори пам'ятника: скульптор, Народний художник Української РСР О.О. Ковальов та міський архітектор А.П. Ніколенко.

За задумом Михайла Івановича вперше в Україні у Музеї просто неба протягом 1978-1982 років збудований козацький постій – узагальнена реконструкція козацьких постових фортифікаційних споруд XVII-XVIII століть. «Редут» оточують рів та вал, на якому встановлений дубовий частокіл з бійницями і гарматами. В середині укріплення розмістився двоповерховий будинок-курінь, конов'язь, криниця. Наукову консультацію в розробці проекту та його спорудженні надали науковий співробітник Науково-дослідного інституту теорії, історії і перспективних проблем архітектури В.О. Ленченко та науковий співробітник Інституту археології АН Української РСР, кандидат архітектури В.О. Харламов.

П.Т. Тронько, який також захоплювався героїчною козацькою добою, залучив Михайла Івановича до роботи справді всеукраїнського масштабу – виконання постанови Ради міністрів УРСР від 18 вересня 1965 р. №911 «Про увічнення пам'ятних місць, зв'язаних з історією запорозького козацтва». Як згадував П.Т. Тронько,

Михайло Іванович фактично очолив всю підготовчу роботу – розробку проекту створення заповідника Запорозької Січі на Хортиці, пошук наукових матеріалів про запорозьке козацтво, визначення пам'ятних місць, пов'язаних з козацтвом, виготовлення макетів майбутніх споруд. Але, на жаль, через непереборні ідеологічні перепони тоді виконати задумане українським історикам-патріотам так і не вдалося [11, с. 259].

У Михайлі Івановичу гармонійно поєднувалися творець музеїв і пам'яткоохоронець. Особливо яскраво ця його риса проявилася у вмілому, раціональному використанні архітектурно-історичних пам'яток та пристосуванні цих унікальних споруд під потреби заповідника. Як показала практика музеєтворчої діяльності Михайла Івановича, влаштувати в архітектурно-історичній пам'ятці музей – означало зберегти її від подальшого руйнування й навіть знищення. Характерними прикладами такого використання стало створення в архітектурних спорудах Переяслава-Хмельницького різноманітних музейних закладів.

Першим досвідом музейного використання визначної культової та архітектурної пам'ятки для Михайла Івановича стало влаштування в колишньому Михайлівському монастирі спочатку етнографічного відділу (1956 р.), а потім Музею українського одягу Середньої Наддніпрянщини кін. XIX – поч. XX ст. (1959-2010 рр.) [3, с. 123]. Нині Михайлівська церква із дзвіницею та трапезною перебувають у користуванні релігійної громади. Постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2012 р. за № 929 комплекс пам'яток Михайлівського монастиря (1660-1750 рр.) занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України під охоронним № 100030-Н.

Визначною архітектурною пам'яткою переднього етапу від українського відродження до бароко є переяславський Свято-Вознесенський собор. Побудований собор на кошти гетьмана України І.С. Мазепи. Розпочато будівництво 1695 р. – закінчено 1700 р. У першій половині 1930-х рр. храм закривають і використовують як сховище. Під час Другої світової війни собор зазнав значних пошкоджень. У 1951-1955 рр. на споруді провели великі реставраційні роботи. Уже маючи досвід використання Михайлівської церкви, Михайло Іванович вирішує пристосувати культову споруду під музей, тим самим взявши її під охорону й опіку. 5 травня 1975 р. у

Вознесенському соборі відкрили музей-діораму «Битва за Дніпро в районі Переяслава і створення Букринського плацдарму восени 1943 р.». Нині при Свято-Вознесенському соборі зареєстрована громада Української Православної Церкви Київського Патріархату. Священний Синод Української Православної Церкви на засіданні 10 лютого 2011 р. благословив відкриття Переяслава-Хмельницького Свято-Вознесенського чоловічого монастиря. Вознесенський монастир, як пам'ятка архітектури і містобудування національного значення, постановою Кабінету Міністрів України від 10.10.2012 р. за № 929 занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України (охоронний №100031).

У 1989 р. в Борисоглібській церкві (1840 р.), пам'ятці архітектури та містобудування національного значення, зусиллями Михайла Івановича та колективу Заповідника відкрили Музей українського рушника Середньої Наддніпрянщини. Ідею створення такого музею і саме в Борисоглібській церкві запропонував Михайлу Івановичу скульптор І.М. Гончар [3, с. 122]. Музей проіснував у церковній споруді до 1992 р., а потім у зв'язку з тим, що храм передали релігійній громаді, експозицію згорнули і відновили вже у 1995 р. у споруді Трьохсвятительської церкви (1651 р.) із с. Пищиків Сквирського району Київської області, також пам'ятці народної архітектури національного значення (постанова Ради міністрів Української РСР від 24.08.1963 р. за № 970, охоронний № 52).

Михайло Іванович врятував від знищення церкву святого Георгія (1768 р.) із с. Андрушів Переяслава-Хмельницького району Київської області, церкву святої Параскеви (1891 р.) із с. В'юнищ Переяслава-Хмельницького району Київської області, церкву Покрова Пресвятої Богородиці (1606 р.) із с. Острійок Білоцерківського району Київської області та церкву Покрова Пресвятої Богородиці (1708 р.) із с. Сухого Яру Ставищенського району Київської області (пам'ятка архітектури національного значення), перенісши їх у Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини. У будівлі церкви святого Георгія влаштований Музей космосу (1979 р.), а в сухоярській Покровській церкві Музей історії Української Православної Церкви (1986 р.).

М.І. Сікорський пишався тим, що з Переяслави пов'язані імена мандрівного філософа Г.С. Сковороди, видатного сина українського

народу Т.Г. Шевченка, єврейського письменника-класика Шолом-Алейхема та академіка-архітектора В.Г. Заболотного. Він намагався увічнити пам'ять цих видатних людей шляхом створення їх музеїв в архітектурних спорудах-пам'ятках.

Можна навіть вважати, що власне пам'яткоохоронна діяльність Михайла Івановича на Переяславщині розпочалася зі збереження меморіального будинку міського лікаря А.О. Козачковського, товариша Т.Г. Шевченка. Будинок збудував у 1820 р. ще батько Андрія Осиповича – Осип Козачковський, настоятель Свято-Троїцької церкви. Будинок – цінний зразок класицистичної житлової архітектури XIX ст., але в основному відомий як історична пам'ятка, тому що в ньому в 1845 і 1859 рр. проживав і творив Т.Г. Шевченко. У 1845 р. в цьому будинку він написав поеми «Наймичка», «Кавказ», посвяту П. Шафарикові до поеми «Єретик» та полум'яний «Заповіт». Після звільнення у вересні 1943 р. міста Переяслава від нацистських загарбників у будинку лікаря А.О. Козачковського розміщувалися в різний час контора «Заготзерно», дитбудинок №1, житлові квартири будинкоуправління. Після відселення дитбудинку, у трьох звільнених кімнатах влаштували в 1946 р. історико-краєзнавчий музей, який і прийняв М.І. Сікорський у 1951 році. При підготовці експозиції історичного музею у двох меморіальних кімнатах створили відділ: «Перебування Т.Г. Шевченка на Переяславщині в 1845 і 1859 рр.» [7, с. 4]. У травні 1954 р. згідно з рішенням Ради міністрів Української РСР від 24.11.1953 р. за № 2455 перед будинком А.О. Козачковського на гранітному постаменті встановлено бронзове погруддя поета роботи Народних художників Української РСР скульптора О.П. Олійника та архітектора М.К. Вронського. На стіні головного фасаду будинку прикріпили меморіальну дошку, присвячену перебуванню в будинку великого поета і художника.

18 квітня 2008 р. в будинку А.О. Козачковського відкрито Музей Заповіту Т.Г. Шевченка. Наказом Міністерства культури і туризму України від 13 липня 2009 р. за №521 будинок А.О. Козачковського занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України як пам'ятка історії місцевого значення під охоронним № 1235-Ко.

У будинку колегіуму, бароковій пам'ятці архітектури та містобудування національного

значення, за рішенням Уряду в 1972 р. створено Меморіальний музей Г.С. Сковороди до 250-річчя його народження. Постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2012 р. за № 929 будинок колегіуму занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України під охоронним № 100031/3-Н. У кінці 1960-х рр. з ініціативи Михайла Івановича біля Вознесенського собору встановили пам'ятник Г.С. Сковороді роботи І.М. Гончара. Але, на жаль, сама скульптура була виконана з недовговічного матеріалу і через якийсь час зруйнувалась.

Будинок академіка-архітектора В.Г. Заболотного збудований у 1911 р. його батьком Гнатом Павловичем. Після смерті академіка, у серпні 1962 р., з метою увічнення його пам'яті, М.І. Сікорський вирішив влаштувати в будинку меморіальний музей, який і відкрився 2 листопада 1963 р. [3, с. 122]. Наказом Міністерства культури і туризму України від 13 липня 2009 р. за № 521 будинок занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України як пам'ятка історії місцевого значення під охоронним № 5888-Ко.

Найулюбленішою справою для М. І. Сікорського протягом усього його життя була археологія. Саме тут Михайлу Івановичу поталанило, адже Переяслав – одне з найдавніших міст України, у якому збереглося немало пам'яток давньоруського періоду. Трудова діяльність М.І. Сікорського в Переяславі-Хмельницькому співпала з початком планомірних археологічних досліджень міста [4, с. 165].

У 1945 р. відомий археолог Б.О. Рибаків провів обстеження території навколо Михайлівської церкви, а вже у серпні 1949 р. дослідження проводив науковець із Ленінграда М.К. Каргер, якому вдалося виявити і розкопати частину північної стіни древнього храму. Цей же археолог протягом 1950-х років, крім Михайлівського собору, дослідив у Переяславі-Хмельницькому залишки цілого ряду цікавих і важливих археологічних пам'яток: однефного храму на дитинці (XI ст.), Спаської церкви-усипальні (кін. XI ст.), Воскресінської церкви (XII ст.), Андріївської церкви (1089 р.), єпископської брами (XI ст.).

Зрозуміло, що Михайло Іванович не міг залишатися осторонь від таких масштабних, важливих і захоплюючих досліджень – він спостерігав за ходом розкопок, цікавився знахідками, вчився у старших колег і сам набував досвіду. У 1951 р. на околиці міста він виявив могильник

черняхівської культури III-V ст. ст., який разом з археологами В.К. Гончаровим та Є.В. Махно дослідив у 1952-1954 роках. Протягом 1950-1960-х років він узяв участь у дослідженнях церкви Володимира Мономаха на Княжому дворі XI ст., єпископського палацу кін. XI ст., відкрив «склоробну майстерню» XI ст., поселення багатшарове в урочищі Гора, розкопав курган «Хрест» поч. I тис. до н.е., обстежував кургани і могильники в сусідньому Яготинському районі.

Археологічні пам'ятки мають свою характерну особливість – як правило, вони знаходяться під шаром землі і заховані від допитливого ока. Музеефікувати археологічний об'єкт – непросте справа. Прикладом вдалої музеефікації археологічного об'єкта можуть слугувати залишки Спаської церкви-усипальні кін. XI ст., над якими у 1957 р. збудований просторий павільйон, де в 1960 р. з ініціативи Михайла Івановича влаштований Археологічний музей. Постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2012 р. за № 929 об'єкт занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України під охоронним №100033-Н. Над залишками Михайлівського собору силами заповідника також збудований павільйон і влаштовано у 1982 р. Музей архітектури давньоруського Переяслава. Постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2012 р. за № 929 об'єкт занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України під охоронним № 100032-Н.

Справжньою окрасою НІЕЗ «Переяслав» і скарбницею пам'яток народного здчства є Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини, будівництво якого було розпочате у 1963 р. і в основному завершене на початку 1990-х років. Задум побудови «етнопарку-музею», розробка загального проекту будівництва належить народному етнографу-краєзнавцю Є.Ф. Іщенко. М.І. Сікорський разом з колективом змогли втілити самобутній задум у життя, творчо опрацювавши пропозиції Є.Ф. Іщенка та додавши багато чого свого оригінального. Велику допомогу, як у виділенні території під скансен, так і в перенесенні на його територію багатьох об'єктів народної архітектури надав академік П.Т. Тронько.

Сьогодні в Музеї народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини експонується 122 нерухомих об'єкта культурної спадщини, багато з яких є по-справжньому унікальними.

Із них: культових споруд – 5, вітряків – 15, водяних млинів – 2, поміщицьких, міщанських та інших будинків – 7; селянських хат – 19, комор – 19, клунь – 5, повіток – 9, сажів – 7.

Високу оцінку подвижницькій праці Михайла Івановича та колективу зі створення Музею просто неба дав Герой України академік П.Т. Тронько: «Я вважаю переяславський витвір Сікорського найкращим в Україні. З усіх п'яти в нашій державі. Навіть кращим за київський, що в Пироговому...» [11, с. 258].

Михайло Іванович поряд зі своєю напруженою професійною діяльністю проводив велику громадську роботу, брав активну участь у роботі громадських організацій від низових ланок до найвищого рівня. Михайло Іванович обирався членом правління Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, членом правління Всеукраїнського фонду культури та Всеукраїнської спілки краєзнавців.

П.Т. Тронько відзначав: «Він був серед найактивніших фундаторів становлення Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Я не пам'ятаю жодного авторитетного зібрання охоронців нашої культурної спадщини, де б не сказав своє слово директор переяславського заповідника» [11, с. 259].

Заступник голови ради Київської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Заслужений працівник культури України Н.І. Булаєвська також згадує, що Михайло Іванович брав участь у діяльності обласного товариства від дня його створення – 22 листопада 1966 р. і залишався членом колегії ради до кінця свого життя [2, с. 268]. Українське товариство охорони пам'яток історії та культури неодноразово допомагало Михайлу Івановичу вирішувати фінансові питання, серед яких – оплата виготовлення художнього полотна майбутнього музею-діорами, виділення коштів на відбудову Воскресінської церкви XII ст. та багато чого іншого.

Михайло Іванович причетний до збереження багатьох нерухомих пам'яток культурної спадщини на Київщині. Він брав безпосередню участь у порятунку батьківської хати А.С. Малишка в Обухові, оселі І.С. Козловського в с. Мар'янівці Васильківського району, будинку Марка Вовчка у с. Хохівці Богуславського району, садиби композитора К. Стеценка у с. Веприку Фастівського району та інших [2, с. 268].

За визначні заслуги перед державою в галузі культури, збереження національно-культурної спадщини Михайло Іванович Сікорський удостоєний високих звань Героя України та Заслуженого працівника культури Української РСР,

він є лауреатом Державної премії Української РСР імені Т.Г. Шевченка, Республіканської премії імені Дмитра Яворницького, відзначений багатьма іншими державними нагородами, преміями та грамотами.

Джерела та література

1. Археологічному відділу НІЕЗ «Переяслав» – 30 років // ПЕРЕЯСЛАВКА: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» / Збірник наукових статей. – Вип. 5(7). – 2011. – С. 11-38.

2. Булаєвська Н.І. Зустрічі цікаві і корисні // Махінчук М.Г. Переяславський скарб Михайла Сікорського: Художньо-документальна повість. – К.: Криниця, 2005. – С. 266-270.

3. Жам О.М. Життя, присвячене збереженню та популяризації історико-культурної спадщини // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень / Випуск 7. – К.: Фенікс, 2012. – С. 115-149.

4. Закружецька А.Ю. Інвентаризація пам'яток археології міста Переяслав-Хмельницький // Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень / Випуск 7. – К.: Фенікс, 2012. – С. 165-176.

5. Коринний Н.Н. Переяславская земля, X – первая половина XIII века / Н.Н. Коринный. – К.: Наукова думка, 1992. – 312 с.

6. Махінчук М.Г. Переяславський скарб Михайла Сікорського: Художньо-документальна повість /

Вступ. ст. Л.І. Андрієвського. / М.Г. Махінчук. – К.: Криниця, 2005. – 302 с.: іл.

7. Переяслав-Хмельницький державний історичний музей. Короткий довідник / За редакцією М.І. Сікорського. – Переяслав-Хмельницький, 1958. – 72 с.: іл.

8. Сікорський М.І. На землі Переяславській / М.І. Сікорський, Д.Т. Швидкий – К.: Наукова думка, 1983. – 256 с.: іл.

9. Сікорський М.І., Нестеровська Є.С., Юзвіков В.А., Романенко М.І. Святкування 300-річчя возз'єднання України з Росією в м. Переяславі-Хмельницькому // Наукові записки Переяслав-Хмельницького державного історичного музею. – Випуск 2. – Переяслав-Хмельницький, 1960. – С. 5-44.

10. Скурагівський В.Т. Неперевершений збирач нашої духовності // Махінчук М.Г. Переяславський скарб Михайла Сікорського: художньо-документальна повість. – К.: Криниця, 2005. – С. 262-266.

11. Тронько П.Т. Великий син і Герой України // Махінчук М.Г. Переяславський скарб Михайла Сікорського: художньо-документальна повість. – К.: Криниця, 2005. – С. 256-260.

Юрій Авраменко

ПАМ'ЯТНИКООХРОНАННЯ ДІЯТЕЛЬНОСТІ МИХАЙЛА ІВАНОВИЧА СІКОРСЬКОГО

В статті розглядається діяльність Героя України, генерального директора Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» Михайла Івановича Сікорського по збереженню, охороні та використанню нерухомих пам'яток культурного надбання.

Ключові слова: *використання, культурне надбання, М.І. Сікорський, охорона, збереження.*

Yuri Avramenko

ПАМ'ЯТНИКООХРОНАННЯ РАБОТ МИХАИЛА ИВАНОВИЧА СИКОРСКОГО

The article reviews the activities of the Hero of Ukraine, General Director of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav» Michael Ivanovich Sikorski conservation, protection and use of immovable cultural heritage.

Key words: *use, cultural heritage, M. I. Sikorski, protection, conservation.*